

GEOPOLITICA ȚĂRILOR MICI ȘI MASS-MEDIA. REPUBLICA MOLDOVA

GEOPOLITICS OF SMALL COUNTRIES AND MASS-MEDIA. REPUBLIC OF MOLDOVA

Mihai LESCU, ORCID: 0000-0001-9837-6687
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 070:911.3:32(478)

e-mail: mihai.lescu@usm.md

Today the world is becoming more and more complex. The (geo)political and geostrategic environment is turbulent and marked by big or small actors (states, continental/transnational economic structures or intergovernmental organizations, and, not least, media institutions), which determine the dynamics of national and international life. In the article the author discusses the interaction between the geopolitics of small countries and the mass media. He mentions that small countries and their media should be treated with caution and a lot of attention when discussing geopolitics, because recently they have become the epicenter of events that attract the attention of global public opinion. The advantages of media geopolitics, including those of small countries, are increasingly felt in the context of the rapid development of communication and information technologies. This fact is also reflected in the activity of the mass media in the Republic of Moldova, which also has certain geopolitical interests in the region of its location. In conclusion, the author comes with recommendations regarding the strategies and tactics to be applied by the Moldovan mass media in the process of debating geopolitical issues.

Keywords: *small country, mass media, geopolitics, strategic interest, audiovisual, written press.*

INTRODUCERE

Niciun stat din lume nu se poate identifica cum că nu are interese geopolitice. Mare sau micro, orice țară, fie că dispune de un potențial hegemonic în domeniul economico-militar, impunându-se prin teritoriul și prin numărul major al populației, fie că dispune de resurse economice și militare modeste, ca Republica Moldova, având, prin secole, un teritoriu amputat de țările vecine sau mai îndepărtate și o populație în continuă descreștere din cauza migrației, încearcă, după posibilități, să obțină/aibă un loc sub soare, sperând la pace și bunăstare pentru cetățenii săi.

Discutăm despre țările mici și geopolitica lor. În ultimul timp, problematica legată de aceste țări tot mai mult se regăsește în abordările geopoliticienilor. E un tribut plătit acum de oamenii de știință, care ani în șir în analizele/investigațiile lor geopolitice au tratat cu indiferență țările mici, pe care le priveau mai mult ca „pe un simplu teatru de operații” la periferiile țărilor mari [1, p. 8].

Mare sau mică, orice țară apelează la mass-media de care dispune, vrând să fie auzită și înțeleasă de către vecinii săi, dar și de statele mai îndepărtate privind interesele naționale

și aspirațiile ce le are în domeniul politicii externe și relațiile internaționale. Avantajele geopoliticii mediatice ale țărilor mici se fac tot mai simțite și se profilează tot mai clar în contextul dezvoltării vertiginoase a tehnologiilor comunicațional-informaționale. Acest fapt transpare și din activitatea mass-mediei din Republica Moldova, care prin definiție urmărește și ea anumite interese geopolitice în regiunea locației sale.

CONTEXT

La scară generală, după noi, statele lumii pot fi împărțite în: state mari, state mijlocii, state mici și state-micro. Statele mici și cele micro, de altfel ca și cele mari sau mijlocii, nu au apărut toate în același timp. Apariția lor pe harta mondială se datorează multor procese geopolitice, sociale, economice, geografice, etnice și de altă sorginte, care au durat zeci sau sute de ani. În virtutea celor menționate, există câteva căi principale ale originii statelor:

- în urma fragmentării /fărâmițării statelor europene vechi din Evul mediu;
- state emergente din procesul de decolonizare, numite și „insulare”, localizate în alte părți ale lumii decât în Europa: în Oceanul Pacific, Ocianul Indian sau în coasta Africii;
- rezultate din descompunerea celor două federații socialiste: Uniunea Sovietică și Iugoslavia;
- în urma acaparării forțate/prin război informațional sau direct/activ (spre exemplu, de către Federația Rusă) a unor teritorii ale statelor post-sovietice și crearea în aceste ținuturi limitrofe a republicilor/autonomiilor sau regiunilor susținute financiar și controlate geopolitic de Kremlin.

Din numărul căilor de origine ale statelor, enumerate mai sus, pentru noi mai puțin interes prezintă statele apărute în Evul mediu și cele emergente din procesul de decolonizare, celelalte două căi fiind în unison cu problema luată în dezbatere.

Când vorbim despre statele mici sau de state-micro, oricum ar fi întreprinsă clasificarea/tipologia lor (după teritoriul ce-l ocupă sau după numărul populației), ori, mai nou, conform potențialului economic ce le revine acestora în context regional, constatăm că majoritatea din ele, dacă le raportăm la rolul geopolitic ce le revine pe harta mondială, au un spațiu/teritoriu redus și resurse materiale/naturale modeste, dispunând în aria localizării lor de putere geopolitică irelevantă, de cele ma multe ori neglijată/trecută cu vederea de marile puteri. Mai mult: statele mici sunt obiect de influență geopolitică din partea puterilor globale și regionale.

După Războiul rece, geopolitica a reapărut puternic în discursul liderilor de state și în mass-media, făcând uz de mai multe concepte pentru a analiza și interpreta evenimentele globale. Prin urmare, „cel mai de evitat cuvânt” -- *geopolitica* a devenit parte a vocabularului curent. Recunoașterea rolului în creștere al geografiei în politica internațională solicită cercetări mai profunde și mai frecvente în geopolitică, dar și în ce privește interacțiunea ei cu mass-media ca suport de informare și interpretare a celor mai semnificative fapte și evenimente din politica externă a statelor. În acest context,

practica demonstrează că ani la rând mass-media și cercetarea academică în geopolitică era concentrată preponderent pe marile puteri ale lumii, periferia și țările mici fiind neglijate/nedreptățite, chiar dacă „marile competiții de putere se manifestă adesea aici...” Oricum, evenimentele de sorginte geopolitică, și nu numai, care au loc „la periferie și în țările mici”, iar în acest context se înscrie și Republica Moldova, sunt mai puțin vizibile în mass-media. Într-un fel, acest fapt are explicațiile sale: „Periferiile au o capacitate mult mai slabă de a acumula și proiecta putere și sunt adesea privite ca un simplu teatru de operații... Numai atunci când o putere majoră identifică un stat sau o regiune din periferie ca fiind importantă din punct de vedere strategic pentru obiectivele sale, relevanța geopolitică a acestora crește” și ea imediat este adusă în atenția opiniei publice de către mass-media locală, dar și regională/internațională [2, p. 7-11].

Stat mic, periferic, cu aspirații europene, „țară – tampon”, aflată între Europa democratică și Rusia imperialistă, potrivit opiniei specialiștilor, „Moldova a devenit una dintre liderii luptei geopolitice a Europei de Est: grupurile politice orientate spre vest și pro-ruse au impus tensiuni în regiune. În ultimul deceniu, politica externă a Rusiei a avut ca scop sprijinirea unui sistem federal moldovenesc independent care include Transnistria”. În acest context, România și „partidele moldovenești sunt îngrijorate de o Moldova federală care ar fi și mai mult influențată de Moscova. România susține integrarea euroatlantică a Moldovei pentru a-și atinge obiectivele unioniste, chiar dacă aceste acțiuni subminează în continuare relațiile româno-ruse și riscă creșterea numărului de trupe rusești în Transnistria” [3, p. 69-87]. Prin urmare, periferiile sunt și ele importante din punct de vedere geopolitic și e relevant de investigat dinamica lor. Or, și alegerea pentru cercetarea temei date este în cazul nostru un argument în această privință.

Țările mici, aflate la periferiile imperiilor, mereu sunt bântuite de slăbiciuni politice, economice și militare. De vulnerabilitățile acestora profită statele-metropolă, care invocând diverse motive de ordin geopolitic, etnic, uneori și prin amenințarea cu forța armată, „rup” din teritoriile acestora mici așchii, în baza cărora creează „țări-liliputane” cu regimuri ostile intereselor lor geostrategice pentru a-și securiza printr-un cordon sanitar frontierele sale. Or, dacă judecăm cronologic și logic, anume așa a procedat (și procedează !) de secole Rusia (Imperiul rus, URSS, Federația Rusă). Imperialiștii ruși au calculele lor bine determinate, cizelându-și prin ani metodele/strategiile ca să-și impună mai lesne interesele și „poftelile” pe care le urmăresc în țările periferice. Timpul trece și multe evenimente devin istorie, dar evenimentele privind colapsul URSS sunt încă vii în memoria multora dintre noi. Primul conflict armat pe teritoriul post-sovietic, ce avea drept scop „asigurarea” liniștii Federației Ruse la Nistru, deoarece aceasta nici în cele mai negre vise nu putea prevedea/admite cedarea/despărțirea de Ucraina, a fost războiul de pe Nistru din 1990-1992, în care a fost antrenată armata a 14-a a Rusiei. De atunci au trecut mai bine de 30 de ani. Contrar mai multor tratate și angajamente asumate/făcute de partea rusă în contextul reglementării conflictului transnistrean, forțele ei militare de ocupație nici azi nu au părăsit teritoriul Republicii Moldova.

Mai mult: vrând să stăvilească înaintarea NATO și a UE înspre hotarele sale, Federația Rusă a iscat de-a lungul anilor, în afară de războiul de pe Nistru, mai multe războaie informaționale și conflicte militare și în țările din spațiul ex-sovietic: războiul ruso-georgian, în urma căruia, prin fărâmițarea teritoriului Georgiei, și-a tras la frontierele sale încă două „republici-liliputane” – Osetia de Nord și Abhazia, apoi a ocupat, prin aplicarea unui război hibrid, Crimeea ucraineană, ulterior invadând regiunile Donețk și Ligansk ale acestei țări, unde și-a mai creat încă două „republici” pe potriva celor de la hotarul cu Georgia, în care și-a instaurat pe tron marionetele sale.

Acestea așa-numite „noi state”, rodul ambițiilor (geopolitice nesănătoase promovate de Federația Rusă în relațiile cu țările limitrofe și cu cele din vecinătatea apropiată servesc Rusiei drept *centură de siguranță* sau, cum am mai spus, drept cordon sanitar pentru frontierele sale, îndeletnicire de care ea a fost mereu preocupată.

Din perspectiva teoretică a spațialității, subliniem faptul că spațiul geopolitic al Republicii Moldova, altădată Moldova, de-a lungul istoriei, fie că a fost parte integrantă a României sau s-a aflat sub stăpânirea rusă, a împărțit aceeași soartă cu Țara Românească și Transilvania, fiind, de la caz la caz, „spațiu-tampon” între cele „trei mari imperii din vecinătatea României – Imperiul Țarist, Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic”, deoarece „pentru a îndeplini condițiile de tampon sau de siguranță strategică, o zonă nu trebuie să fie nici prea mare, pentru a nu ridica pretenții de țară puternică și independentă sau pentru a pune probleme la granițele imperiului, dar suficient de mare pentru a permite apărarea înaintată sau manevra strategică pe direcții (linii) exterioare” [4, p. 167-168].

Secole la rând Moldova a îndeplinit perfect condițiile de „țară-tampon” pentru Imperiul Rus, apoi URSS, iar când, în 1991, țara noastră și-a obținut independența, această misiune, după cum am mai menționat, a fost trecută pe umerii așa-numitei anclavei **rmn**, numită și Transnistria, în care Federația Rusă investește multe speranțe în încercarea furibundă de a reanima Imperiul și de a se opune UE, NATO și democrației.

De la obținerea independenței încoace geopolitica Republicii Moldova a fost determinată:

- mai mult de aspirațiile conjuncturiste ale elitelor politice/oligarhice care sau perindat la guvernare, fiind mai mult preocupate de interesele personale decât de cele naționale;

- de frământările febrile, uneori necalculate, ale unor politicieni de prim rang de la guvernare, dar și din formațiunile de opoziție, în încercarea lor de a obține răspuns la întrebarea: de partea cui să rămână/ să se posteze în disputele dintre marile puteri;

- până la 2020, de „miopia” politică, mancurtismul și frica manifestată de unii conducători din eșalonul de vârf al puterii de a nu nimeri în disgrăția unei mari puteri regionale, considerată tradițional piață de desfacere a producției agricole moldovenești și a celei vini-viticole, dar și ca sursă de aprovizionare pentru noi cu gaze și produse petroliere, care din ambiții imperialiste a pornit, la sfârșitul lunii februarie 2022, un război la hotarele noastre;

- de planarea pericolului separatismului și al federalizării țării, inspirat de formațiunile politice pro-ruse, reprezentate în Parlament, dar și de cele aflate în opoziție, susținute financiar de oligarhii-fugari din țară, care sunt certați cu legea;
- de interesele geopolitice ale Rusiei în regiunea noastră;
- de capturarea mass-mediei de către oligarhi;
- de folosirea masivă, până nu demult, a posturilor TV rusești, dar și a publicațiilor periodice moscovite, care sunt editate la noi prin intermediul filialelor pe care acestea le dețin, pe post de propagandă, dezinformare și manipulare a opiniei publice.

Mass-media au devenit în contextul avântului tehnologiilor informaționale esențiale în examinarea și înțelegerea proceselor geopolitice care se derulează zi de zi pe mapamond. Întrând în colaborare cu geopolitica, mass-media controlează, influențează și domină opinia publică la nivel local, dar și internațional.

Însă într-o țară mică ca Republica Moldova, cu doar 2,6 milioane de oameni [5], piața media este foarte redusă, dacă luăm în calcul faptul că geografic ea este concentrată în proporție de 75 de procente în Chișinău și în alte câteva orașe ale țării. În situația în care, conform mai multor studii ale Centrului pentru Jurnalism Independent, numărul și tirajul ziarelor raionale și al celor cu difuzare republicană descrește dramatic pe zi ce trece, având posibilitatea de a număra pe degete cele mai populare/citite publicații periodice de la noi: *Timpul*, *Ziarul de Gardă* și *Jurnal de Chisinau*, la care se mai adaugă două publicații de limbă rusă/moscovite, care au filiale în Moldova – *Комсомольская Правда* și *Аргументы и Факты*.

Ca urmare, astăzi televiziunea rămâne a fi principalul mijloc de informare în țară. Conform Registrului furnizorilor de servicii media de televiziune care se află în gestiunea Consiliului Audiovizualului, în 2022 în Republica Moldova activau 114 furnizori de servicii media în baza a 128 de licențe de emisie, dintre care 70 au fost eliberate pentru serviciile de televiziune și 58 – pentru serviciile de radiodifuziune sonoră [6, p. 5]. Până nu demult întâietatea revenea canalelor TV rusești, însă după suspendarea licențelor lor, în decembrie 2022, pe perioada stării de urgență, prin decizia Comisiei pentru situații excepționale, cele mai populare canale de televiziune au devenit Jurnal TV, Moldova 1 și PRO TV Chișinău.

De reținut că în anul trecut, ca și în acest an, membrii Consiliului Audiovizualului au acordat atenție sporită modului în care în programele informative și analitice a fost reflectată agresiunea armată a Federației Ruse împotriva Ucrainei, precum și criza de securitate din regiune. S-a constatat că un grup de posturi TV nu au asigurat informarea corectă, încălcând principiile bunei-credințe, imparțialității, echilibrului de opinii, separării faptelor de opinii. „Acestea au prezentat într-o lumină extrem de negativă statul ucrainean, respectiv – în lumină pozitivă conducerea rusă. Drept urmare, CA a aplicat 55 de sancțiuni, suma totală a amenzilor fiind de 213 000 de lei” [7, p. 5].

Oricum, cât de semnificative ar fi eforturile întreprinse de mass-media de la noi, ea nu va putea dispune de aceleași posibilități și condiții de reflectare a problematicii geo-

politice, de care se pot bucura țările mijlocii și cele mari. Potențialul economic/financiar, tehnologic și uman al acestora întotdeauna le va permite să acționeze în scopul realizării inereselor geopolitice conform principiului „divide et impera”, încercând să împarte o țară, fie și mică, în mai multe părți/așchii, s-o federalizeze, ca mai ușor s-o poată manipula/influența și domina. Fiindcă țările mari nu mai pot neglija din punct de vedere geopolitic țările mici, care tot mai mult devin epicentrul tuturor evenimentelor care se derulează pe glob.

Din această perspectivă, putem **concluziona** că în activitatea de reflectare a problematicii geopolitice mass-media moldovenească urmează să țină seama de faptul că:

– o țară mică poate fi ușor manipulată, deoarece sursele mediatice, reduse la număr, pot nimeri lesne în mâinile hoților/oligarhilor, care deseori urmăresc alte scopuri decât binele țării;

– uneori o țară mică, intrând în colaborare cu o țară mare, poate obține ajutoare substanțiale din partea ei, inclusiv pentru relansarea sistemului național al mass-mediei;

– uneori sistemul național al mass-mediei poate fi ușor subordonat de către instituțiile media ale metropolei, care încearcă, prin propagandă, manipulare și dezinformare, să impună valorile și interesele sale culturale și politice;

– lupta presei pentru apărare independenței țării, pentru creșterea prestigiului ei pe arena internațională, dar și promovarea valorilor democratice prin mass-media, sprijinită pe principiul neutralității, asumat doar ca lozincă, nu poate asigura pacea și liniștea în societate;

– structurile statului, organizațiile neguvernamentale din domeniul mass-mediei urmează să lupte permanent pentru neadmiterea concentrării surselor de informare în mâinile câtorva politicieni/oameni de afaceri/oligarhi de rea-credință, care să încerce returnarea țării noastre din drumul ei european;

– în condițiile afirmării principiilor democratice în societatea moldovenească, se impune necesitatea transparenței finațării instituțiilor media.

Referințe:

1. I.ESZTERHAI, V. The Return of Geopolitics and Global Peripheries. În: *Stuck Between Great Powers: The Geopolitics of the Peripheries*. Editor: Viktor Eszterhai. Budapest: Corvinus University of Budapest, 2020. 139 p. ISBN 9789635037810
2. *Ibidem*
3. MEGYESI, Z. & COREY, Ț.B. Romania: A Pragmatic Buffer State Between East and West. În: *Stuck Between Great Powers: The Geopolitics of the Peripheries*. Editor: Viktor Eszterhai. Budapest: Corvinus University of Budapest, 2020. 139 p. ISBN 9789635037810
4. VĂDUVĂ, G. *Geopolitica*. București: Societatea Scriitorilor Militari, 2013. 446 p. ISBN 978-973-8941-61-8

5. *Câți oameni trăiesc în Republica Moldova*. Disponibil: <https://moldova1.md/p/3266/cati-oameni-traiesc-in-republica-moldova-numarul-real-facut-public-pentru-prima-data-dupa-30-de-ani>. [Accesat: 25.09.2023]
6. *Raportul de activitate al Consiliului Audiovizualului pentru anul 2022*. Disponibil: https://ru.scribd.com/document/638262027/RAPORTUL-de-activitate-al-Consiliului-Audiovizualului-CA-pentru-anul-2022#from_embed [Accesat: la 25.09.2023].
7. *Ibidem*